

MARIÁN GRUPAČ:
AUTORSKÝM
PREJAVOM ÚCTY
A VĎAKY JE
DOPRIAŤ
ČITATEĽOVI
SLOBODU

MGR. ZUZANA STRUHÁRIKOVÁ, PHD.

zuzana.struharikova@snk.sk
Slovenská národná knižnica
www.snk.sk

The paper presents an interview with poet, prose writer, university teacher and head of the Department of Mediamatics and Cultural Heritage at the University of Žilina, Marián Grupač. The interview explores the development of his writing, the message of particular works and how the author connects with readers and other writers. It also considers differences between Slovak and foreign literature and the specific publishing landscape in Slovakia, while aiming to provide readers with a deeper understanding of the work, views and personal experiences of author who has written several collections of poetry including *Cudná noc v Paríži* (1998), *Dráždenie dažďa* (1999), *Noblesa* (2005), *Luxus* (2009), *V tomto storočí sú noví blázni* (2015), as well as prose works like *Na život a na smrť* (2004), *Slová klamú!* (2008), *Poltvin* (2012) and *Iný* (2019).

Keywords: personalities, Marián Grupač, Slovak literature, poetry and prose, publishing practices, interviews

Marián Grupač je básnik a prozaik, v súčasnosti pôsobiaci ako vysokoškolský pedagóg a vedúci Katedry mediamatiky a kultúrneho dedičstva Fakulty humanitných vied Žilinskej univerzity, na ktorej sa venuje jazykovej kultúre a mediálnej produkcii. Výsledkom jeho literárnej tvorby sú viaceré diela vrátane básnických zbierok *Cudná noc v Paríži* (1998), *Dráždenie dažďa* (1999), *Noblesa* (2005), *Luxus* (2009), *V tomto storočí sú noví blázni* (2015) či prozaických diel *Na život a na smrť* (2004), *Slová klamú!* (2008), *Poltvin* (2012) a *Iný* (2019). Za svoju tvorbu získal viacero ocenení.

Marián Grupač. Zdroj: www.polipet.cz

Hoci z hľadiska zamerania časopisu *Knižnica* sa javí ako prirodzené orientovať rozhovor primárne na vašu literárnu tvorbu, je známe, že ste do dnešného dňa pôsobili vo viacerých profesiách. Ktoré zo svojich profesií vnímate ako najvýznamnejšie?

Až tak veľa tých profesií nebolo... Pre mňa bolo a stále je v tomto kontexte najurčujúcejšie moje rozhodnutie absolvovať doktorandské štúdium v Žiline, kde som potom aj ostal a profesionálne pôsobím až dodnes. Pracoval som takmer 20 rokov aj ako záchránár, čo bola určite veľmi zaujímavá a cenná skúsenosť. Za jeden z najväčších omylov vo svojom profesionálnom (ale i osobnom) živote považujem moje pôsobenie v jednej pitoresknej inštitúcii v Martine. Pochybenia sú v ľudskom živote prirodzené, keď už pre nič iné, tak je to aspoň jedinečná autopsia a získaná výstraha pred tým, aby som takúto stupiditu už nikdy neurobil.

Ak by ste z hľadiska porovnávania svojej ranej a aktuálnej tvorby mali uviesť jeden aspekt, ktorý prešiel najzásadnejšou zmenou, ktorý by to bol? Čo ovplyvnilo jeho formovanie?

Moja raná tvorba sa od tej súčasnej líši principiálne v jednom fundamentálnom aspekte – v publikovaní. Kedysi som mohol svoju tvorbu aj uverejňovať, dnes mi napríklad knihu beletrie na Slovensku už nikto nevydá. Som persona non grata. To je tiež „dedičstvo“ môjho duchaprázdného účinkovania v spomínanej smutno-smiešnej inštitúcii, ale rovnako i mojej vlastnej vtedajšej nezrelosti, tupohlavosti a absencie pokory. Dnes už píšem (prózu a básne) len preto, že si bez toho nechcem predstaviť svoj život. Robím to už roky a milujem aj ten stav, do ktorého sa pri tom dostávam. Pomáha mi to prežiť zlé veci, ktoré ma obklopujú. Napriek tomu všetkému však literatúru zbožňujem, som z nej očarený stále viac (teraz, samo-

zrejme, nepíšem o tej svojej...). Primárne sa aktuálne koncentrujem na písanie odborných textov, ktoré súvisia s mojou dnešnou profesionálnou pozíciou.

Stáva sa vám, že si čitatelia vašu tvorbu a jej poslanstvo vysvetľujú inak, než boli pôvodne zamýšľané? Do akej miery môže spisovateľ túto skutočnosť vnímať ako formu inšpirácie na svoju ďalšiu tvorbu zo strany čitateľa?

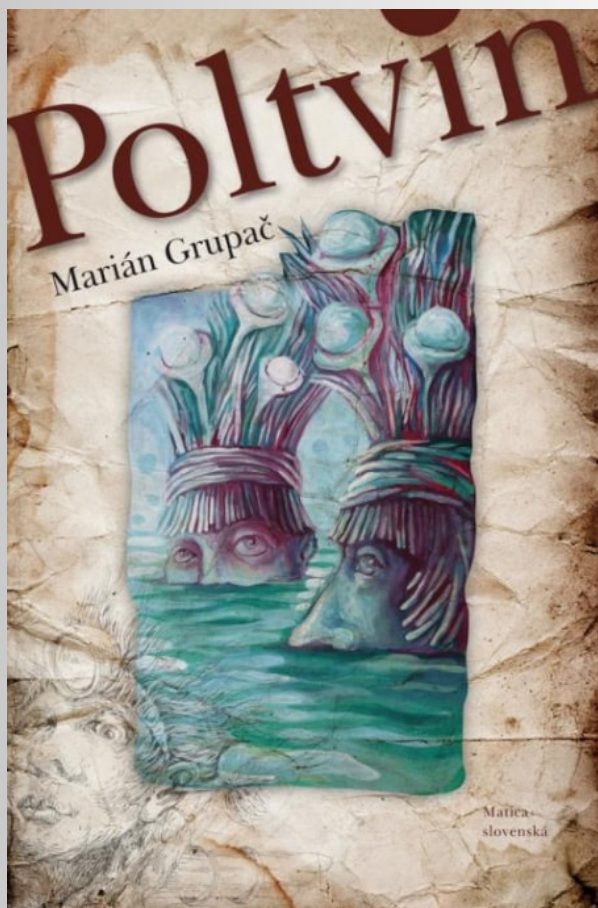
Literatúra predstavuje predovšetkým slobodu, a teda i slobodu voľby. Nie je určujúce, aby čitateľ v texte hľadal to, čo tam spisovateľ odovzdal. Dôležité je, aby tam našiel niečo, čo sa mu prihovorí. V literatúre nehľadáme autora, ale samého seba. A inšpirácia je „len“ schopnosť nájsť v sebe silu a odvahu dôjsť vždy až na koniec.

V jednom z dávnejších rozhovorov ste uviedli, že vám v podstate nezáleží na tom, aké pocity si čitatelia po prečítaní vašich diel odnášajú. Pravdepodobne to do istej miery súvisí práve so subjektívnym vnímaním ich poslanstva, čo z vašej strany nie je možné a ani žiaduce ovplyvniť...

Túto otázku som vlastne zodpovedal v predošlej odpovedi. Ak by som to však mohol upresniť, tak ten výraz „nezáleží“ nie je odrazom mojej ignorancie a už vôbec nie povýšenectva, skôr mojej vedomej vôle dopriať i čitateľovi jeho slobodu a nezáväzovať ho mojou autorskou perspektívou. Je to väčším prejav úcty a vďaky než ľahostajnosti. Ja som vďačný za každého svojho čitateľa. To, ako sa bude on či ona pri čítaní mojich textov cítiť, ja nemôžem a ani nechcem ovplyvniť.

Ostaňte ešte predsa len pri poslanstve vašich diel. V knihe *Poltvin* sa čitatelia zoznamujú

Obálka „poviedkového románu“ *Poltvin* (2012)

Obálka románu *Iný* (2019)

s obrazom bežného človeka vrátane jeho negatívnych vlastností a konania. Pomôžem si citátom z tejto knihy (s. 9): „*Poltvin sa teda rozhodne, že zmení svoj život. Sadne si za stôl a uvarí si kávu. Poltvin si musí niektoré veci premyslieť. Zmeniť svoj život – to nie je predsa len tak! Poltvin dopije kávu a vyfajčí tri cigarety. Poltvin sa rozhodne, že zmení svoj život neskôr.*“ Možno Poltvinu považovať za určitú formu kritického pohľadu na ľudí a na spoločnosť ako takú?

Poltvin je vymyslený artefakt, zámerne nepíšem „postava“. Je to čistá fikcia, literárna fabula. Tá však nikdy nevznikne z ničoho, len tak, ako sa hovorí – „z brucha“. Poltvin odráža a inherentne v seba spája, zároveň ale i popiera všetko, čo sa ma týka, ale je mi aj cudzie. Poltvin nemá tendenciu byť paradigmou ani ustáleným vyjadrením niečoho konkrétneho. Ak to tam však nájdete, je to vaše!

V knihe *Iný* zas opisujete ťažké obdobia v životoch viacerých postáv, často hraničiace s depresiou a beznádejou. Stáva sa vám, že sa v procese písania vcítite do prežívania postáv natolko, že sa ich pocity premietnu aj do vášho vnímania reality? Alebo naopak – premieta sa vaša realita do príbehu, ktorý v danom období píšete?

Podľa mňa je prirodzené, že v literatúre sa odzrkadlí i autorský skúsenostný komplex. Ja písanie nevnímam až tak existencialisticky, je to práca, remeslo. Okrem kreovania príbehu je pri tvorbe textu nutné dbať väčšmi o iné, niekedy celkom pragmatické záležitosti, než je nejaká tvorivá „aura“, osvietenie, extáza či podobné (jarmočné) rekvizity, s ktorými si umelcov spájajú predovšetkým ľudia, ktorí v tejto činnosti nenachádzajú pochopenie, takmer žiadny význam či opodstatnenie. Je teda možné, že to, ako sa momentálne cítim, sa do textu nejakým spôsobom dostane. Ale rovnako to je aj vylúčené. Podstatné je to, čo je napísané. Pretože to ostáva. *Littera scripta manet.*

Aké trendy možno sledovať v slovenskej literatúre v poslednom desaťročí? Sú medzi nimi také, ktoré vám imponujú, alebo také, s ktorými sa, naopak, nestotožňujete?

Nie som kompetentný na to, aby som mohol hodnotiť slovenskú literatúru. Profesionálne sa koncentrujem na mediálnu produkciu v súvislosti s etickými otázkami v rámci používania jazyka. Nie som literárny vedec. Za poslednú dekádu som prečítal veľmi málo pôvodnej slovenskej tvorby, ako čitateľ sa v tejto oblasti skôr vraciam k svojim obľúbeným autorom z mi-

nulosti, a tých nových, ktorých knihy som prečítal, je naozaj málo na to, aby som si aj ja sám mohol vytvoriť názor, či len obraz. Výsostne subjektívne môžem spomenúť len tých, ktorí ma za posledné roky zaujali, napríklad Richard Rychtarech, Vanda Rozenbergová, Jaro Klus...

V čom vnímate podobnosti alebo rozdiely medzi slovenskou a zahraničnou literatúrou? Z čoho podľa vášho názoru vychádzajú? Je v tomto smere niečo, čo podľa vás v slovenskej tvorbe vyslovene chýba?

Medzi slovenskou a zahraničnou literatúrou je, pochopteľne (a prirodzene), mnoho rozdielov. Ako čitateľ však neselektujem literatúru na kvalitnú, nekvalitnú, domácu či zahraničnú. Buď ma kniha zaujme, alebo ju nedočítam. Nevieť, aký som spisovateľ, ale som veľmi dobrý, náročný a skúsený čitateľ... Slovensko však predstavuje veľmi malý knižný trh. Kniha, ktorá je u nás „bestsellerom“, už len v susednom Česku až taká úspešná (z hľadiska predaja) nie je, a to nespomínam iné silné európske knižné trhy. To sú však ukazovatele ekonomické. Literatúra nie je súťaž, hoci pre niekoho môže znamenať dokonca i biznis. Pre mňa nie. Slovenskej literatúre chýba to isté, čo aj iným literatúram, a prevyšuje v nej taktiež mnoho, čo aj inde. Javí sa mi nelogické a nepotrebné generalizovať to.

Myslíte si, že je slovenská tvorba v zahraničí dostatočne etablovaná?

Myslím si, že nie je, aj keď presne neviem, čo myslíte označením „etablovaná“. Ak myslíte, či sme v zahraničí známi svojou literatúrou, odpoveď určite poznáte... Vo svete sú občas známi niektorí naši športovci, sporadicky a ojedinele politici a štátnici, ale spisovatelia?! Sme taká malá krajina (malosť v tomto zmysle nie je len geografickým označením...), že ani doma väčšinou nepoznáme svojich spisovateľov. Nepoznáme, ergo nečítame. A možno sa mýlim. Napokon, nebolo by to prvý raz.

Ako vnímate podporu literárnej tvorby zo strany relevantných autorít na Slovensku? Upriamuje sa na ňu dostatočná pozornosť, respektíve vnímate v tomto smere nejaké problematické oblasti?

Môj posledný vydavateľ, ktorý ešte mal odvahu vydávať moje knihy, mi pred niekoľkými rokmi oznámil, že mi už nemôže vydať nič, lebo keď „komisia“ posudzovateľov vo Fonde na podporu umenia vidí v zozname moje meno, neposkytne mu dotáciu ani na vydanie ostatných kníh... Takže sa nemôžem vyjadriť k tejto otázke nezujaťato. Registrujem však, že vydávanie pôvodnej litera-

1998

GRUPAČ, Marián. *Cudná noc v Paríži*. Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 1998. 48 s. ISBN 80-8061-006-1.

1999

GRUPAČ, Marián. *Dráždenie dažďa*. Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 1999. 88 s. ISBN 80-8061-031-2.

2000

GRUPAČ, Marián. *Z podkrovia Európy*. Martin : Matica slovenská 2000. 100 s. ISBN 80-7090-559-X.

2003

GRUPAČ, Marián. *Kšeft*. Bratislava : Slovenský spisovateľ 2003. 94 s. ISBN 80-220-1258-0.

2004

GRUPAČ, Marián. *Na život a na smrť*. Martin : Matica slovenská 2004. 146 s. ISBN 80-7090-752-5.

2005

GRUPAČ, Marián. *Noblesa*. Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2005. 68 s. ISBN 80-8061-215-3.

2008

GRUPAČ, Marián. *Slová klamú! príbeh zrady a narodenia*. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej 2008. 170 s. ISBN 978-80-89208-88-3.

2009

GRUPAČ, Marián. *Luxus*. Žilina : Artis omnis 2009. 59 s. ISBN 978-80-89341-09-2.

2012

GRUPAČ, Marián. *Ján Stacho. Jazyk ako obraz: veršokňazník v dužinách slovenčiny*. Martin : Matica slovenská 2012. 95 s. ISBN 978-80-8128-066-5.

GRUPAČ, Marián. *Poltvin: 9 farieb klamstva*. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej 2012. 118 s. ISBN 978-80-8128-046-7.

2015

GRUPAČ, Marián. *Efektívne a tvorivé písanie I.: metóda tvorivej sebareflexie, vytvárania komunikačných platforiem a literárnej kompetencie*. Žilina : Žilinská univerzita 2015. 59 s. ISBN 978-80-89832-06-4.

GRUPAČ, Marián. *V tomto storočí sú noví blázni.*

Bratislava : Ikar 2015. 66 s. ISBN 978-80-551-4447-4.

GRUPAČ, Marián a kol. *Súčasná slovenská literatúra po roku 1989: heslár vybraných slovenských literárnych tvorcov debutujúcich po roku 1989.* Martin : Matica slovenská 2015. 292 s. ISBN 978-80-8128-138-9.

2018

GRUPAČ, Marián. *Iný.* Košice : Pectus 2018. 197 s. ISBN 978-80-89435-35-7.

GRUPAČ, Marián. *Mlčať z plných pľúc: rozhovory, články a iné texty (2000 – 2017).* Martin : Matica slovenská 2018. 241 s. ISBN 978-80-8128-211-9.

GRUPAČ, Marián. *Vybrané kapitoly z dejín staršej slovenskej a svetovej literatúry I.* Žilina : Žilinská univerzita 2018. 126 s. ISBN 978-80-554-1454-6.

CABADAJ, Peter – GRUPAČ, Marián – VÁLEK, Igor. *Po martinských uliciach.* Martin : Vydavateľstvo Kozák-Press 2018. 283 s. ISBN 978-80-89360-21-5.

2021

GRUPAČ, Marián. *Bad language in mass media.* New York : Addleton Academic Publishers 2021. 61 s. ISBN 978-1-942585-68-8.

túry podporuje, respektíve mal by podporovať Fond na podporu umenia, LITA má tiež niekoľko programov, taktiež už obmedzenú podporu poskytoval Literárny fond SR, ale aj mnohé iné organizácie a inštitúcie. Určite sú na Slovensku nejaké možnosti, ale naozaj sa neviem k tomu kompetentne vyjadriť, keďže mňa sa to, z vyššie uvedených dôvodov, už dnes netýka.

Sú autori alebo diela, s ktorými ste sa v poslednom období stretli a ktoré na vás určitým spôsobom zapôsobili? Ide skôr o klasickú literatúru alebo si viete vybrať aj zo súčasnej tvorby?

Stále vychádzajú úžasné knihy a ja sa tomu iba teším. Najväčšmi ma v tomto kontexte trápi fakt, že nemám dostatok času čítať všetko, na čo mám chuť. Ale za posledné mesiace som zhltnol posledný román Michella Houellebecqa, slovenské vydanie prvotiny Pascala

Merciéra, konečne som dočítal fantastický *Solenoid* od Mircea Cartarescu, mám rozčítanú novú zbierku poézie Jána Buzássyho, priebežne čítam všetko od Umberta Eca, vraciam sa k Vincentovi Šikulovi, Jánovi Stachovi, Bohumilovi Hrabalovi, za posledný rok som prečítal dve knihy poviedok Haruki Murakamiho, v aute počúvam audio knihy Ivana Klímu, Milana Kunderu, Georga Orwella, podchvíľou sa vraciam k Erice Jongovej... Milujem literatúru!

Akú radu by ste dali mladému človeku, ktorý v tomto období začína literárne tvoriť?

Žiadnu. Aj tak sú takéto „rady“ zväčša len výpočtom chýb a frustrácií starých, ktorých sa doposiaľ nedokázali zbaviť alebo sa s nimi vyrovnáť.

Máte skúsenosti s prácou redaktora a publikujete vo viacerých časopisoch. Ako vnímate redakčnú a vydavateľskú prax na Slovensku? Ktoré sú jej silné, respektíve slabé stránky?

Evidentný a prirodzený je v súčasnosti exponovaný trend ústupu tzv. tradičných printových médií do digitálneho prostredia. To si už vyžaduje iný prístup a systémovú zmenu v organizácii (nielen) redakčnej práce. Vážim si všetkých, ktorí pracujú v redakciách (nielen) literárnych periodík a svojou prácou stále dokazujú, že je to potrebné, ušľachtilé a potrebné poslanie. Veľmi im držím palce. Vďačný som za mnohé periodiká, ktoré ešte stále môžem čítať a držať ich pritom v rukách, ovoňať stránky... V literárnej oblasti ma úprimne mrzí, že covid (a ľudská zadubenosť vládnej garnitúry) zabili české *Literární noviny*, ktoré s prestávkami vychádzali od roku 1927 a ktoré som odoberal a pravidelne s pôžitkom čítal, aj keď nie so všetkým som bol vždy stotožnený, ale dnes sa aspoň „vytešujem“ zo slovenských časopisov ako *Rozum*, pravidelne čítam *Magazín o knihách* (príloha denníka SME), *Romboid*, občas *Fraktál*... Našťastie, stále je z čoho si vyberať.

Aké sú vaše profesijné plány, v literárnej či inej oblasti, v najbližšom období?

Čím som starší, tým sú moje plány a želania obyčajnejšie a možno i sebeckejšie. Odhliadnuc od faktu, že už dnes vlastne nič exaktne neplánujem. Možno len tak krátkodobo. Chcem dopísať román, prečítať veľa kníh, športovať, prestať fajčiť a také podobné hlúposti.